

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

ECONOMIE

Door miljardensubsidies voor transitie blijft de bank achteroverleunen

De banken spelen geen rol in de landbouw- en energietransitie. Waarom zouden ze ook? Met het geld uit Den Haag worden de leningen van de achterblijvers toch wel keurig terugbetaald.

De Nederlandse industrie zit in een kramp. De Nederlandse overheid moet van het bedrijfsleven wel subsidies verstrekken om de transitie naar een duurzame economie op gang te brengen, maar mag geen regels stellen aan niet-duurzame praktijken in de keten van toeleveranciers.

In deze transitie trekken grote industriële spelers duidelijk de calimerokaart. En de Nederlandse overheid is bang. De regering laat zien dat zij openstaat voor 'meebewegen'. Daarmee creëert zij niet alleen onduidelijkheid, maar zorgt er ook voor dat bedrijven nog meer afwachten en intussen niet de benodigde verantwoordelijkheid nemen.

En het is zelfs nog erger dan dat. Want financiers — van banken tot pensioenfondsen — kunnen hierdoor niet hun rol spelen in het afdwingen van tijdige veranderingen. Juist zij moeten bedrijven aanspreken, maar dat gebeurt alleen als deze financiers iets te verliezen hebben.

In haar nieuwjaarsartikel op economenplatform ESB stelt Gerdine Keijzer-Baldé, de hoogste ambtenaar van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), terecht dat het niet de taak is van de overheid om te compenseren voor transitie. De Oostenrijkse econoom Joseph Schumpeter heeft ons geleerd dat 'creatieve destructie' de motor van vooruitgang is in een markteconomie. Nieuwe toetreders of bestaande bedrijven die wél willen hervormen vallen de gevestigde orde aan en versnellen zo de vernieuwing. De afbraak van oude, niet-duurzame productieprocessen heeft geen kans van slagen als de gevestigde orde continu wordt gesubsidieerd om stapsgewijs te verbeteren.

In dit zonnebloemkapitalisme, waar bedrijven zich als zonnebloemen richten op de steun van de overheid ('de zon'), gaat het voordeel naar de bestaande orde en krijgt de nieuwe orde geen voet aan de grond. Dat is een recept om op achterstand te komen en internationaal aan kracht te verliezen. Het bedrijfsleven brengt hier tegenin dat Nederlandse bedrijven juist op achterstand dreigen te komen met een stringenter overheidsbeleid zonder steun, en het dan zullen afleggen tegen landen die het niet zo nauw nemen met duurzaamheid. De politiek toont zich gevoelig voor deze supercalimerokaart. Het tegengeluid van de hoogste ambtenaar van EZK komt geen dag te vroeg.

De logica is juist om de markt haar werk te laten doen. Juist de kans op verlies als je (te) laat aan een transitie begint helpt bedrijven om zich te concentreren op échte verandering. Ook de financiers — banken, verzekeraars en pensioenfondsen — kunnen dan hun rol vervullen. Hiervoor is nodig dat zij iets te verliezen of te winnen hebben bij tijdige veranderingen. Niet tijdig veranderen betekent immers dat bedrijven vasthouden aan activiteiten die vroeg of laat hun levensvatbaarheid verliezen. In het jargon zijn dit *stranded assets*. Door de dreiging van stranded assets, en de hieraan verbonden verliezen, zullen financiers de achterblijvers aanspreken en uiteindelijk de financiering intrekken bij gebrek aan verandering. De dynamiek van transitie komt dan op gang.

WACHTEN OP COMPENSATIE

Maar we zien nu het omgekeerde gebeuren. Door het verwachte manna uit Den Haag — er staan miljarden klaar voor de landbouwtransitie en voor de energietransitie — leunen de banken achterover. De overheid compenseert het verlies bij de achterblijvers zodat leningen keurig worden terugbetaald. De afwezige rol van Rabobank, die een groot risico in zijn leningenportefeuille aan de landbouwsector heeft, is tekenend. Wachten op de compensatie van de overheid is wat telt.

De overtuiging dat de overheid wel over de brug komt, zit diep in het Nederlandse bedrijfsleven en bankwezen verankerd. Zelf verantwoordelijkheid nemen als bank en bedrijven écht aanspreken is niet nodig. Waarom zou je, als je de schade toch niet zelf hoeft op te brengen?

De kracht van Nederland zou juist moeten zijn dat financiers en bedrijfsleven hun verantwoordelijkheid nemen, en dat de overheid die verantwoordelijkheid niet ondermijnt. Bedrijven weten dan waar ze aan toe zijn en kunnen hun rol vervullen in de verduurzaming van de economie. Hetzelfde geldt voor financiers; zij versterken dan dit proces door bedrijven hiertoe aan te zetten.

Het toekomstig verdienmodel van Nederland ligt in nieuwe duurzame producten en productieprocessen. Dat wordt juist vertragen als de oude industrie steeds opnieuw wordt gecompenseerd en gesubsidieerd. De Nederlandse overheid moet zich niet door hun calimerokaarten van het juiste pad laten afbrengen.

↓
 Arnoud Boot is hoogleraar ondernemingsfinanciering en financiële markten (UvA). Dirk Schoenmaker is hoogleraar banking en finance (EUR). Beiden zijn verbonden aan Sustainable Finance Lab.